

РЕЦЕНЗИЯ
на дисертационен труд
за придобиване на образователната и научна степен "доктор"

Научна специалност – **Техника на безопасността на труда и противопожарна техника**; катедра – **Строителство на сгради и съоръжения**; факултет – **Архитектурен**; университет – **Варненски свободен университет „Черноризец Храбър“**; автор на дисертационния труд – **маг. инж. Суат Саръ**; тема на дисертационния труд – **„Препоръчителен модел на трудова безопасност за предотвратяване на пътнотранспортни произшествия в Република Турция“**

Рецензент: **проф. д-р Борислав Георгиев Ангелов,**
Русенски университет „Ангел Кънчев“

1. Общо описание на представените материали

Представеният ми за рецензиране дисертационен труд е в обем от 125 страници. Основният материал е разположен в четири глави. В текста са включени 33 фигури, 21 таблици и са цитирани 120 литературни източника на английски, немски и турски език. Дисертационната разработка завършва с анализ на получените резултати и препоръки за използване на резултатите в практиката. Към комплекта с документи е представен списък от 5 научни публикации, в които са поместени основните резултати от извършеното изследване и кратка творческа автобиография на докторанта. За рецензиране ми е представен също така автореферат върху дисертационния труд, който завършва със списък с научно-приложните, приложните и приносите за внедряване, оформен от автора.

2. Кратки биографични данни

Маг. инж. Суат Саръ е роден на 25 септември 1957 г. През 1980 г. е завършил образователно-квалификационната степен „бакалавър“ във факултета по Електро и електронно инженерство в Техническия университет Йълдъз, а през 2013 г. придобива образователно-квалификационната степен „магистър“ по специалността „Професионално здраве и безопасност“ в същия университет. За периода от 1984 до

1994 г. е работил като мениджър по транспорта към Община Истамбул, от 1994 до 1999 г. – като зам.-генерален мениджър на наземно обслужване на летище, а от 1991 до 2011 г. – като управител на транспортната фирма HAVAS Ground Handling Co. От 2011 до 2013 г. маг. инж. Суат Саръ е главен координатор на проектите за градския транспорт и метротранспорта в гр. Лахор (Пакистан) и гр. Риад (Саудитска Арабия). От 2013 г. до момента г-н Саръ е член на борда и генерален мениджър на OSO Joint Purchasing Organization Inc.

3. Тема и актуалност на дисертационния труд

Актуалността на дисертационното изследване се подчертава от факта, че работата за намаляване броя на човешките жертви и ограничаване на материалните щети, получени в резултата на възникнали пътнотранспортни произшествия, е издигната на нивото на държавна политика в развитите страни. В същото време има редица недостатъчно добре решени въпроси, както по подобряване качеството на подготовката на водачите на моторните превозни средства, така и по усъвършенстване на различните аспекти от организацията и извършването на транспортната дейност. Повдигнатите въпроси не са намерили своето съвременно решение и в рамките на Република Турция и върху тази основа считам, че настоящото изследване е насочено в правилна посока, а получените резултати имат своя методически и приложен принос.

4. Обзор на цитираната литература

Докторантът е базирал своята разработка върху 120 литературни източника на английски, немски и турски език. Значителна част от използваните литературни източници имат справочен характер и са базирани в Интернет. Цитираните литературни източници са достатъчни, за да може докторантът да дефинира правилно основната цел и задачите на извършеното изследване. Въпреки това считам, че постигнатите резултати надхвърлят поставената цел на дисертационното изследване – да се анализират причините за допускане на пътнотранспортни

произшествия в Република Турция и свеждане до минимум на човешките жертви и материалните щети на базата на немския опит – и по същество се достига до предлагане на единна национална стратегия по безопасност на движението.

5. Кратка аналитична характеристика на дисертационния труд

Първа глава от предложението ми за рецензиране дисертационен труд започва с въведение в изследваната проблематика и с анализ на енергоемкостта, вредните емисии, човешките жертви и материалните щети, свързани с транспортната дейност. От анализа на поместените в първа глава данни се вижда, че към 2030 г. делът на жертвите от пътнотранспортни произшествия се очаква да бъде по-голям от дела на жертвите от малария, туберкулоза или спин. Като извод от направения анализ авторът извежда тезата, че пътнотранспортните произшествия не следва да се приемат като даденост и предопределеност, а следва, въз основа на научно обосновани методи, да се работи за подобряване на безопасността на движението.

В първа глава е направен още анализ на нормативната база в Република Турция, регламентираща подготовката на водачите на моторните превозни средства. Въз основа на сравнителен анализ е установено, че в Германия са постигнати по-добри резултати по отношение на безопасността на движението. Върху тази основа е направен анализ и на нормативната база в Германия, действащата след 1983 г., и са открити някои по-съществени различия. В резултат от направения сравнителен анализ е установено още, че за намаляване броя на човешките жертви от пътнотранспортните произшествия и намаляване на материалните щети е необходимо да се създаде нов адаптивен модел за подготовка на водачи и управление на транспортната дейност в Република Турция.

Във втора глава са изяснени основните причини за допускане на по-голям брой пътнотранспортни произшествия в Република Турция – пропуски в подготовката на водачите, ниска култура на участниците в движението, непълна нормативна уредба, пропуски във вертикалната и хоризонталната маркировка, шофиране в нетрезво

състояние, липса на актуална информация относно техническите характеристики на съвременните превозни средства и липса на система за периодична подготовка на водачите. Направените изводи са въз основа на анализа на голямо количество статистически данни. Върху тази основа е предложено адаптивният модел да бъде създаден на базата на по-ефективния немски модел, а във връзка с обезпечаването на нормалната работа на модела е предложено да се създаде нова система за събиране на статистическа информация относно причините и последствията от пътнотранспортните произшествия в Република Турция.

В трета глава е разработен предлаганият адаптивен модел. Основен елемент от модела е създаване на Академия по транспорта в Република Турция, която да администрира и контролира дейностите по обучението на водачите на моторните превозни средства и работата по обезпечаване на безопасността на движението. В тази глава са постигнати и основните приноси от извършеното изследване – Центрове за подготвителни курсове и тестове за правоспособност, структура и дейност на Академията по транспорта, секторни политики на бъдещата академия, модел на обучение и сравнение на отделните етапи от процеса на обучение с практиката в развитите европейски страни.

В четвърта глава са поместени основните резултати от извършеното изследване и са направени препоръки за използване на тези резултати в практиката. В резултата на извършеното изследване е обосновано предложение до Министерството на транспорта на Република Турция да се създаде Генерална дирекция по транспорта. Предложено е също така да се създаде дългосрочна програма Безопасност и култура на движението, като обучението следва да започне още от началното училище. Предложено е, за изпълнението на поставените задачи на държавно ниво, да се предвидят съответните бюджетни средства. Идентифицирани основните елементи на държавната политика в областта на безопасността на движението и намаляването на пътнотранспортните произшествия. В тази връзка е предложено да започне обучение по специалност „Инженер по

транспорта“ в системата на висшето образование в Република Турция. В тази посока е и предложението всеки водач да преминава периодично опреснителни курсове, завършващи с полагане на устен, писмен и практически изпит.

Дисертационният труд завършва с резюме, в което безопасността на движението се разглежда като основен елемент от общата система за развитие на обществото. В тази връзка се препоръчва безопасността на движението да се анализира в контекста на общия баланс на икономическите, социалните и екологичните приоритети на съвременното общество.

6. Методика на изследването

В основата на извършеното изследване лежи индуктивно-дедуктивният метод – въз основа на анализирания емпиричен материал са направени теоретични обобщения (метод на научната индукция), а след това универсалността и приложимостта на направените обобщения са потвърдени чрез отнасяне на обобщенията към конкретни технически обекти (метод на научната дедукция).

В изследването са използвани още методите на сравнителния и структурния анализ, както и някои елементи на експерименталния метод на изследване. За постигане на основната цел на изследването е използван и методът за синтеза, като предлаганият модел е разработен на две нива – първото ниво е представено като процес, а второто ниво като структура, обезпечаваща изпълнението на този процес.

7. Приноси в дисертационния труд

Приносите, получени в резултата на извършеното изследване, имат **научно-приложен и приложен** характер.

Към **научно-приложните** приноси следва да се отнесат следните приноси:

1. Създаден е адаптивен модел, по аналогия на съществуващия немски модел, за обучение на водачи на моторни превозни средства и за управление дейността по безопасност на движението.

2. Предложен е модел на Академия на транспорта, съобразно условията в

Република Турция.

Към **приложните** приноси следва да се отнесат следните приноси:

1. Създадена е методика за измерване ефективността на мерките на модела след прилагането му в реалната практика.

2. Предложени са форми за събиране на информацията от участници в движението и оцелели след пътнотранспортни произшествия.

3. Разработени са таблични приложения за събиране и обработка на информация във връзка с измерване ефективността на мерките на модела след внедряването му в практиката.

4. Обогатени са съществуващите знания в областта на организацията на автомобилния транспорт с нови изследвания, сравнителни анализи и предложения.

5. Научните резултати са приложени в практиката при отчитане на чужд опит и добри практики.

Предложеният от автора **принос за внедряване** относно разработването на методика за събиране и обработка на информация от участници в движението и оцелели след пътнотранспортни произшествия е идентичен с предложението под №2 приложен принос.

Считам, че предложените научно-приложни и приложни приноси съответстват на получените резултати от извършеното изследване и следва да бъдат признати.

8. Публикации по дисертационния труд

Към предоставените ми за рецензиране материали е представен списък с 5 публикации, една от публикациите е в съавторство, а останалите четири – самостоятелни. От съдържанието на публикациите се вижда, че резултатите от извършеното изследване са станали достояние на научните общности в областта на транспорта и трудовата безопасност в България и Турция. От приложения списък с публикации се вижда още, че приносът на докторанта в извършването на научните изследвания и написването на публикациите е безспорен.

10. Автореферат и авторска справка

Представеният ми автореферат е в обем от 29 страници и съдържа 5 таблици и 11 фигури. В сбит вид авторефератът дава пълна представа относно съдържанието на извършеното изследване и получените резултати. На последната страница на автореферата е поместено предложение на автора относно получените в резултата на извършеното изследване научно-приложни и приложни и приноси.

11. Забележки по дисертационния труд

Към предложения ми рецензиране дисертационен труд имам следните препоръки и забележки:

1. Като коментар на поместените данни в табл. 4 (стр. 15) от автореферата е посочено, че в Германия броят на пътнотранспортните произшествия на едно моторно превозно средство е най-малък. В таблицата са поместени данни само за две страни – Турция и Германия. Коректната констатация в случая би трябвало да е, че броят на пътнотранспортните произшествия на едно моторно превозно в Германия е по-малък в сравнение с Турция.

2. Приложените форми за събиране на информация от участници в движението и оцелели след пътнотранспортни произшествия чрез анкетно проучване, приложение 1 (стр. 86) от дисертацията, следва да се изнесе като приложение извън обхвата на дисертацията. В този аспект считам за правилно поместването като приложение към дисертацията на табличното приложение за събиране и обработка на информация във връзка с измерване ефективността на мерките на модела след внедряването му в практиката.

3. Основният резултат от извършеното изследване е разработването на национална стратегия по подобряване на безопасността на движението в Република Турция. Добре би било разработката да се подкрепи със становище от обществена или държавна институция, на която се отрежда важна роля в предлаганата нова държавна политика в областта на транспорта.

4. Едно от основните предложения в рамките на предложената национална стратегия за подобряване на безопасността на движението е да започне обучение по специалност „Инженер по транспорта“ в системата на висшето образование в Република Турция. В България е налице известен опит в това отношение. Този опит показва, че подготовката на такива специалисти изисква широка интердисциплинарна основа, която не би могла да бъде получена при обучение само в рамките на факултет по строително инженерство.

13. Заключение

Предложеният ми за рецензиране дисертационен труд представлява цялостно научно изследване на актуален проблем. Съдържанието на това изследване отговаря напълно на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България, Правилника за прилагане на този закон и Инструкция №6 на академичния състав на Варненския свободен университет „Черноризец Храбър“. Поставената цел и задачи пред научното изследване са успешно изпълнени. Основните резултати от изследването са станали достояние на научната общност чрез направените публикации.

Въз основа на направените заключения си позволявам да препоръчам на **Уважаемото научно жури** да присъди образователната и научна степен „доктор“ по научната специалност „**Техника на безопасността на труда и противопожарна техника**“ на маг. инж. Суат Саръ.

5.01.2017 г.

Член на научното жури: проф. д-р Борислав Ангелов